

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу :	Изази сваког 1. и 16. дана у месецу.	За Србију :
на целу годину 2 фор.	УРЕДНИК, ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ :	на целу годину 5 дин.
на по године 1 фор.	СТЕВАН КОЊОВИЋ, учитељ.	на по године 3 дин.

„КО РАНО РАНИ ДВЕ СРЕЋЕ ГРАБИ.“

Многи су наши стари казали: „ко се рано ожени и *рано устане*, тај се неће никад кајати.“ И заиста да је ова, и горња на и многе друге сличне узречице, са свим умесна, о чему смо се могли тако рећи сваки дан уверити.

Многи људи било већ навиком, обичајем или силом остају при послу своме, при свакидањима провађањима или разним штетним играма до поноћи на ногама. Ујутру пак, да би надокнадили синоћне употребљено време, дуго леже и спавају, а по том и касно устају.

Овај је обичај јако штетан и убитачан како по здравље људско, тако и по умно усавршавање а највише по материјално напредовање. Они који касно из постеље устају, губе по једну четвртину од уживања најлепшег доба дана; њих ово око не може да плива у красотама и дивотама јутарње румени; њихово тело не ужива онај свежи ваздух који зором оживљава и даје нове снаге свима живим стварима. Све ове дивоте и красоте напуштају они због оног моментаног синоћнег уживања, које им је на уштрб тела и душе служило — које дакле они плаћају скупоценим здрављем својим.

Уморено тело од дневног рада, без усиљавања не може да оживљава, њему треба нове снаге да се поново природним путем оснажи, а то се само природним одмором, спавањем да постићи. Тај закон не влада само човеком него свима бићима, која се живима могу да назову. После овог одмора, после ноћнег спавања, човек оснажен новом снагом чило и весело ујутру рано може да устаје, да се поново лати било телесна или умна или као ште чешће бива да се лаћа оба посла, и свршава га много лакше и боље, него онај, који пређе изгубљену своју снагу није овим природним путем и законом обновио.

Пољопривредник се мора управљати у погледу устајања свога према оном првом послу, који треба да обави око стокe своје — а то је јутарње храњење. Први му је и најглавнији пут иза постеље и молитве у коњарник, оборе, волујарице и у све друге оне стаје, где му његова домаћа живад ноћ ноћује. Осети ли млађа чељад да им је газда устао, нема тога који би и после његовог устајања тако дрзак и бездушан био, да би још лежећи

остао, него би на мах ђишио и свога се првог посла латио. Уведе ли домаћин и домаћица једном то у својој кући, то ће своју чељад и нехотице до тог довести, да ће хтели не хтели, увек они пре устати од свога домаћина и домаћице.

Зар се један домаћин чудним чудом зачудио, да му је марва и коњи много рђавија, покрај свега тога, што и мање ради а исто толико па и такову храну даје им као и сусед му, у кога је марва много боља и живља. Друга узрока нема у томе него онај, што се вели, да господареви очи коња гоје. Ко боље надгледа да му у време и уредно сва домаћа живад буде нахрањена и оснажена, тај ће од ње и веће користи и веће радости имати.

Код оног је газда пропао и коњ и во, чији слуга, истина устане рано, па набаца пуне јасле пиће, па опет легне да чмава. Ту пиће двојном више оде у тартањ, а стока много слабија буде, него код оног, који ђиши како и стока пођиша те им помало баца у јасле, да не загаде и не задушу бачену им пићу. То је ето прави узрок што је код првог рђавија стока, поред више хране, али више и огризине; а код другог боља стока са мање потрошене хране, иза које је наравно и мање огризина остало.

Све се то никад не може догодити, кад је газда први на ногама и кад његово око свуда завири; тада његово око више вреди, него пуна врећа савета.

Та сваки газда зна врло добро колико га муке, труда па и јада стане, кад са својом чељадом хоће сам међу

њима да неки посао онако обави како ваља да се обави. А шта ће бити тек онда, кад газде нема међу њима, кад он то време у меком душеку проспава, а млађи му раде како ко зна, како ко хоће или управо раде онако како сам газда баш не би хтео да се ради. При таквом раду газда не може напредовати, ту се мора натраг ићи — а свему је томе узрок само његово спавање и касно устајање.

Истина да домаћин још у вече пре него што ће се лећи ваља па и мора издати свима својима млађима заповест, шта ће се ујутру зором па и преко целог дана радити, али ако се и не би преко ноћ предомислио да у чему год измене на боље своју наредбу, ипак је нуждан на првом кораку њихова рада, да види, да ли раде онако, како је он замислио да треба да се ради, да ли су добро разумели и схватили његову наредбу, или ако су и схватили и отпочели онако, можда би према непредвиђеним приликама у чему год ваљало изменити, за то баш газда мора бити присутан при почетку сваког рада и посла.

Има више газда, да се при свима пословима својим ослони на једног од разборитијих својих млађих и да он целим радом управља. Заиста да такав повереник много вреди, али и покрај најбоље воље ипак он у свему не може погодити мисли и жеље свога газде, па за то је баш газда нуждан, да му и на лицу места својом живом речи па често и самим делом засведочи, како он сам мисли и жели да му се посао обави. Даље треба да и овај повереник осети, да и он има над собом госу,

који му није дао неограничену власт да врши како над послом тако и над осталом чељади. Треба на делу да осети да је његова воља са свим потчињена вољи свога газде.

Дакле из свега се види да газда на своме дому мора бити и *прегалац* и *усталица* али с њиме заједно и домаћица; она не сме иза њега изостати, јер и ту је народ врло лепо схватио положај домаћице те створио ону мудру узречницу „*није кућа на земљи нег' је кућа на жени.*“ Она, домаћица има своју чељад, пред којом она мора предњачити. Много је око у кући и на њу управљено, да види шта ће, како ће па и *кад ће* она да што почне да ради.

Она домаћица која се ослони да

је млађи буде, у тој кући не влада ред, у тој кући нема чистоте; у место напретка ту је у кући дар-мар. Сви се послови на врат на нос предузимају, а какав је крај у таким приликама, то се најбоље види, по кујни, собама и јестичари такве домаћице.

Заиста је срећан онај домаћин, чија домаћица трезвено и спава, рано рани и више цени уредност и ред кухевни, него оно нешто сна у постељи у кужном ваздуху. Такова домаћица, која је и усталица уредна, вредна и штедљива више вреди него цео њен мираз ма колико био, јер то све може да нестане, али ове врлине је до живота кресе.

Устаоцу и прегаоцу и Бог помаже!

П. Ш.

Воћарство.

Резање (кресање) воћака.

(Наставак.)

Срезивање грања или полуподмлађивање.

У прошлим чланцима изречно нагласисмо више пута, да кад се једном круна подигне и образује код високих и полувисоких воћака, онда се не сме више зимње резање предузимати, него је морамо оставити њеној судбини, па како је природа упућује, тако даље да напредује. То што тада рекосмо, понављамо и овом приликом, ал' с додатком тим, да ако се круна буде и даље правилно и редовно развијала, на сваки начин да на њој у то доба не ћемо имати посла; али ако приметимо на њој ма какву неправилност или недостатак, морамо јој притећи и удесити њено растење и правилно развијање онако, како ми хоћемо, односно како треба да се развија а да и леп облик добије а уз то и да плодом рађа.

Осим тога, што воћка по где која не развија се онако како би ми хтели; уз то долази још и оно доба, кад је она већ више пута, а понекад и врло много пута плодом нас њеним награђивала, да је иза тога се ма из каквог год и предвиђеног и непредвиђеног узрока круном својом унаказила, те се тада морамо старати и ићи за тим, да је повратимо у првашње лепо јој стање, да и по спољашности својој одговара свима условима умнога рада воћара јој.

Напоследку може да буде узрок неправилном развијању круне њене и саме разне природне непогоде као ветрине, холујине, град и друго, па и у том случају морамо јој притећи у помоћ и повратити је опет у оно лепо њено стање.

О том баш повраћању у леп изглед сваке воћке и дотеривању њеном, рећи ћемо у овом па и у другима чланцима што буду долазили иза овога. —

Скраћивање грана састоји се у томе, кад укупно сво грање и то старије грање једне воћке у пола, или у некој извесној мери унатраг скратимо — срежемо га. Узроке због којих то често код воћака морамо да предузимамо, напред споменуемо.

Кад дакле дођемо у такову прилику или неприлику, да једну воћку, односно њену круну скраћујемо, да је умањујемо, ту се морамо у главном држати правила, да прво сво натруло, осакаћено или криво и грбаво грање исечемо до оног места одакле је избило, а било то место на воћици круне, или у шупљој, у венцу саме круне. Од заосталих морамо изабрати више грана које су на разне стране управљене а једнако су размакнуте једна од друге; број таквих грана зависи од старости, величине и здравља саме воћке. Кад смо све то у виду имали и према томе овакове гране изабрали, онда долази бирање места, на коме ћемо рез односно пресек да обавимо. И при овом нас послу треба да руководи то правило, да са новим гранама и границама, које ваља да избију из заосталих вишегодишњих грана не бежимо далеко од средине воћкине, а имала она воћицу или без ове била. Што ближе средини у толико боље. Ово правило важи за све врсте воћака а не само код неких извесних врста. Рад овај има тај главни и важни задатак, да се сви новопојављени леторастни снажно и једно буду развијали, да кроз врло кратко време, на тој воћици опет онакову круну произведемо, каква је била — ако је пре била лена и граната — а то заиста у овом случају не ће бити тешко произвести, јер сад при полуорезаној и полускраћеној круни сав онај сок који струји кроз воћку, много мање делова воћкиних има да храни, помоћу чије обилности воћка врло брзо и нагло може да расте, само ако је заосталим деловима грана, стабла, главним кореном и укуним жилама здрава.

Места, на којима ће се пресек на гранама да обави морају се бирати баш близу и

то над чворовима, чворугама, грботинама и савијутцима, јер се ту, на тим местима много тако званих скривених (слепих) очију налази, из којих ће повећи број летораста, на сваком месту потерати, јер је и њих на тим местима много.

Сви се ти леторастни за ту годину остављају да расту како им је воља и да се развију како треба; а на годину, дакле прва пролећа леторастни пошто се изабери, који ће као продужни скелет да сачињавају овој воћици а остали се отклоне поштуна се онако, како се иначе у нормалном стању поштуна друге године при образовању круне.

У колико смо овим резањем повеће ране на воћкама иза тестере и тестерице оставили, морају се прво оштрим ножем на секотинама од трина ирапотина опростити, дакле поравнати и по томе, мелемом и или обичним воћарским воском премазати.

Право подмлађивање воћака.

Под правим подмлађивањем воћака, разумемо таково резање воћака, кад јој круну са свим до њенога венца, одакле је почела избијати, одрежемо, да са свим ново грање за целокупну круну добије. Овако се резање предузима *прво* код воћака које се у виду пирамида или памлета негују, па при неговању и образовању круне, није се доста одма у почетку правилно поштунало, те круна није добила свој правилан облик, те се хоће на овај начин поново да добије оно што се први пут пропустило; *друго*, предузима се и онда ова радикална операција код оне воћке, која је због старости своје изнемогла, изродила се и није у стању више плода да донесе. Кад дакле један ма који од ова два узрока наступи можемо покушати да се испомогнемо овим начином, али и то треба да имамо у виду, да нам неће увек могуће бити оно на њој извести што замишљамо, покрај свег нашег великог труда и све воћарске вештине.

Ако воћку за то подмлађујемо, што желимо лепши и правилнији облик да јој дамо то јој стабло над земљом највише за 50 см. морамо пререзати и то у јесен месеца октобра или новембера, а најкашње да је пререзана до свршетка фебруара, јер иначе

ће тако пререзана воћка тешко из себе на пролеће да избије леторасте око горњег места пререзаног стабла. Међу тим за сваку сигурност треба да приправимо у своје време снажних и једрих калемгранчица исте врете воћака и у пролеће, марта или априла, ако се на заосталом стаблу примети, да ће слабо да потера, или ако и потера али доста неправилно, да се према дебљини стабла на више zgodних места тим калемгранчицама накалами. Ове укаламљене калемгранчице, или ако је и само једна, врло ће брзо и снажно расти и напредовати у изобиљу сока који се налази у стаблу. Од летораста на калемгранчици, која треба да буде од 5—7 очију може се произвести леп облик круне, управо онаки какав желимо да постигнемо; наравно ако леторасте, који су из стабла избили не можемо на то да употребимо и приленемо.

Ако пак воћку за то подмлађујемо да је управо оживимо, да јој уз нову круну и родљивост постигнемо, тада се воћка, мора скратити у круни баш до венца. У венцу се свако рашље пресече на 10—12 см. над оним местом одакле је избила и то опет наравно у јесен, а по том идуће јесени или зиме од новембра до фебруара мора се око воћке на 1 м. од стабла 50 см. широк а 70 см. дубок јендек ископати, па и све жиле посеће на које се год наиђу, сву ту земљу избацити, а на место ће нову снажну и ђубревиту набацити и јендек заронити („Д. Л.“ II. стр. 52. 68.) На овај начин не ћемо само воћку спасти и у животу је одржати, него је можемо са сасвим повратити, од ње правилну круну произвести, која нам још много година може својим обилним плодом и да рађа.

(Наставиће се.)

Пчеларство.

I.

(По Датеју и др.)

Према пашни мора се удешавати пчеларење.

Чим се природа окити цветом, а време допушта, већ пчеле жељне рада излећу из својих кошница и вуку рђу, а нешто и меда сабирају, но то се још не може назвати пашом. Права паша настане истом онда, кад пчеле саберу толико меда, да пчелар може склонити што год и за себе осим зимнице за његове вредне пчелице. Врхунац, јек ове паше назива се *главном пашом*.

Крајеви се разликују међу собом што се тиче положаја, поднебља, плодовитости земљишне а и каквоће и коликоће дивљих и шитомих биљака, па због тих различитих околности главна паша не удара у једно исто време у свима крајевима и неје свугде једнако обилата, него негде пре, негде после. Време паше поклана се са временом ројидбе.

Но из оног што мало час рекосмо, да су

одношаји наше у разним крајевима разни излази, да се и одношаји ројења морају разликовати, а према том мора се и пчеларење управљати.

Обично сваки крај има своју главну пашу, а то је време, када пчеле сарамерно највише меда могу да саберу. Сваки пчелар из искуства ваља да зна, кад пада и колико траје главна паша у његову крају. У неким крајевима је главна паша, кад багрена цвета, у неким, кад липа замирише, а у неким опет кад се старачац (бели босиљак) помоли по стрњици. На главну пашу пчелар мора особито рачунати и не сме је изгубити из вида те према њој пчеларити. На почетку главне паше све кошнице морају бити у својем реду т. ј. треба да су сви народи здрави и јаки, да би што достојније употребили пашу

а и због ројења и размножавања. Војска ваља да је добро опремна и спремна за бој.

Где одмах с пролећа удари бујна али малотрајна паша и неје се надати још једној главној паши те године, онде треба дочекати пролеће с јаким народима, а да то буде не емо ући у зиму са слабицама, а које су кошнице за време зиме ослабиле ваља их спајањем ојачити и тим готов бити пре него што ће започети главна паша. Кад настуши главна паша онда о ројењу не може бити ни говора, него кошнице ваља изројити до ње или најдаље на почетку главне паше и то само неке и јаке народом кошнице. С тога у овим крајевима препоручујемо вештачко ројење делењем и искуцавањем.

У крајевима, где је паша с пролећа мршава а у лето и у јесен бујна и богата, неје до душе потребно појачавати народе, али опет морамо гледати, да што мање имамо слабица, е само добре и јаке кошнице доносе користи. Иде ли размножавање због слабе пролетње паше споро и тешко онда нам ваља народ спекулативно прихрањивати (види „Дом. Лист“ II. год. 101. стр.) и тим подстаћи матицу да брже леже јаја, да би се кошнице што пре изројиле. Труд и трошак ће нам се стоструко наградити.

Крајеви, који имају приличну пролетњу и летњу а баш никаку јесењу пашу стоје у средини, те којој се крајности већма приближују према њој се и удешава рад око пчела. Ако крајеви, који имају само пролетњу, само летњу или само јесењу пашу леже близу једном другом може се тако удесити, да се са пчелама сели кад настане оскудица у пашу у други крај који обилује пашом. Но како пренашање кошница стаје трошка и труда и скопчано је са штетом, то пчелар ваља напред да израчуна и на чисто буде, да ли ће му се пренашање исплатити или не.

II.

На осовини роди мед.

Мало је наћи крајева, у којима је паша тако постојана, да је има од рана пролећа до мркле јесени. Позната је чињеница, да где има богате пролетње или летње паше тамо је јесења паша слаба и мршава и обратно.

Често се дешава, да пчеле не налазе ни мало меда у једном крају, а у другом, који неје далеко од њега у исто доба не друго него тече мед. Паша зависи од многих случајних и месних околности.

Пчелар, ако хоће да има мало веће добити од пчела, мора рачунати са свима чињеницама и гледати да се он са својим пчелама свагда нађе на доброј пашу, а то ће постићи сељакањем са рђаве на обилату и богату пашу. Наравно да пчелар треба најпре да сам уходи и развиди крај, у који мисли кретати са кошницама својим, ако другим којим путем неје стекао уверење, да је у њему збиљом у то време кад ће он са кошницама путовати, бујна паша.

Пренашање кошница је у неку руку „рескирање“. Стаје трошка и труда, а нека узмимо окрене кишовито време, штета је готова. Дакле добит је у божјим рукама. А ако послужи време имаће пчелар куд и камо веће добити него да је седео код куће и животирио он и пчелице његове.

Ко је рад да путује с кошницама тај треба да је за пут спреман како ваља т. ј. треба да има удесне кошнице за пренашање, дугачка добра кола (ако ће их на колих носити — могу се пренети и железним путем) за тај посао удешена, и друго што треба.

Удешене за пренашање су оне кошнице, које се ласно могу товарити, којих што више може стати на једних колих а нарочито оне, кроз које пчеле за време пренашања ласно и доста ваздуха добијају.

На питање које су кошнице најудесније за пренашање, не дају сви пчелари један одговор. Једни веле ове, други оне. Кад је о нашим приликама говор нама је најпоузданија реч нашега славнога и искуснога пчелара Ј. Живановића. Он препоручује американку.

Што се тиче доба, у које треба товарити кошнице на кола имамо опазити, да је најбоље, ако је лено време, те пчеле излећу, кад се оне смире, но за дана ваља све припремити, да, кад дође време да се товаре кошнице, остане нам још само да позатворамо лета и одишке, кроз које ће јурити ваздух, отчепимо. Кад смо их сложили у кола

— треба у два реда, први са две кошнице а други са три — лотре треба по преко еве-зати јаким ужетима на више места, да дрму-сањем не би поотпадало саће са оквира и пчеле одвећ узнемирене биле. Терати треба лагано. Најбоље да оваки товар вуку волови. Пре него што сунце гране треба да смо на мети. Дакле само обноћ смемо путовати осо-бито ако је преко дана жестока припека. Ако је паша веома близу можемо се кренути рано јутром, али до сунца морамо бити на белези. А ако је подаље паша морамо се још у очи дана с вечера кренути. Не узможемо ли за једну ноћ стићи на мету, то нећемо путо-

вати за дана, него ћемо склонити кола у каку мрачну хладовиту појату или шумицу или пустити пчеле да излећу до у вече.

Дошавши на нову пашу, с места треба да опрезно стоваримо кошнице, сложимо их и лета им отворимо. Ако немамо пчелињака на новој пашу, те смо приморани ставити кошнице под ведрим небом, треба да изаберемо склонито место, где их неће бити кише и ветрови а само се каже да их не смемо мет-нути на голу земљу, него на ногаре или на чем другом, само нека су над земљом.

Поп Милутин Гавриловић.

Виноградарство.

Резање винове лозе.

(Наставак).

VIII. Метода à la Thomery међу прозорима.

У Француској неће виноградари ни оно мало земље што је пред про-зорима, да им бадава стоји, него и то засађују било лозом или брескама, или на послетку и једним и другим. Брескве развађају доле под прозорима и према овима, а лозу пуштају над про-зоре, да горње место запреме а уједно да и брескве над собом природни по-кривач и заклон са густим виновим лишћем добију.

Пошто би се исти рад и код нас могао увести и ако не одмах баш у потпуној мери и са бресквама и са лозом, а оно бар са лозом, о чему ћемо, баш с погледом на то, и о том начи-ну култивирања лозе коју више да речемо.

И за овај се посао прво мора ло-за од зида бар за 1,50 м. далеко за-садити и познатим начином до зида је кроз земљу довући („Д. Л.“ I. стр. 71.)

Кад се тим начином чокот произ-веде, учврсти и оснажи, онда се пу-шта да уз зид расте и уз њега при-љубљује. Већ по самој цели, коју ова-кав чокот треба да изврши видимо, да му и ту лоза, осим плода што треба донесе, још и да јако својом лозом да тера, с тога се баш овде и морају такве врсте лозе засађивати, које по природи својој јако терају, као што су све врсте наших дренкова и друге вр-сте исте природе.

Прве године кад се уз кућу при-вуче ореже се опет на 2 ока, и оба ова ока ваља да из себе по један ла-стар испусте, који се за сад у тој ме-ри морају неговати, да на оба места, на коме су избили неповређени остану. Што се тиче заламања, то нам остаје на вољи, кад да извршимо на њима. По ту би свакојако боље било да их раније заломимо, него касније, да се она места одакле су избили боље те године развију, јер су нам она врло

нужна за на годину. На сваки начин да се ма као и заломљени ластари морају уз зид привезати, да заузму свој одређени усправан правац, и да се не би иначе ма каквом год незгодом на месту одакле су избили скрхали.

Друге године, обе се ове лозе орежу на 4—5 очију и оставе у усправном правцу. Но у место 4—5 очију могу се орезати и на 8—10 очију, али се том приликом свако друго око мора одвалити, да само опет из 4—5 очију нови ластари потерају. Ово се с тога чини да би пре одмакли у висини, а опет плодом и многим ластарима да га не ослабимо. Осим што ће из очију ове две роднице потерати ластари потераће и од доле из оних чворужица, одакле су оне 2 лозе лане истерале. Ту ће се на сваком месту појавити више ластара, но при подбирању ластара оставићемо на сваком месту по 1 ластар и одма ћемо га привезивањем упутити да тера косо испод прозора; један на десну страну а други на леву страну. Заламати их не смемо све до августа месеца — нек се потпуно развију. Оне ластаре пак, који су избили и истерали на оним двома усправним родницама ваља раније заломити и привезати уз зид међу прозорима, осим горња два, на свакој лози по један. Те ћемо управити усправним правцем и пустити да расту и развијају се до августа месеца, тога их месеца морамо у врху заломити.

Треће године опет се продуже оне горње 2 лозе са 4—5 очију било у природној дужини им, или дванут са толико више, али са откидањем сваког

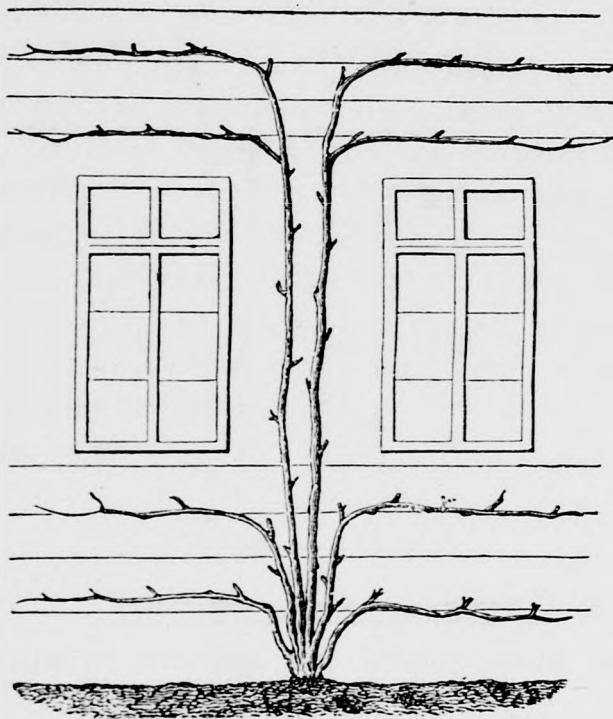
другог ока. Под њима лозе роднице, које смо лане као ластаре раније заломили могу се орезати, ако је међу прозорима више простора, на кондире од 2 ока, ако је тађе на 1 око. Оне пак 2 роднице доле, на десној и на левој страни орежу се на 4—5 очију и ставе се у положни правац. Наравно да се ту пре резања и етаже (летве) морају удесити. — Те ће године на новом продужном стаблу потерати на свакој лози онолико ластара, на колико смо очију орезали дотичне лозе. Под њима на старијим деловима стабла, потераће ластари из остављених кондира; ако су били са 2 ока, оно из сваког по 2 ластара, а ако су били од 1 ока, оно ће пак добити сваки по 1 ластар; ако би се још који појавио као заперак, или из једног места да 2 ластара крену, ваља одмах такове заперке или где су два, један уклонити. На положеним родницама, дакле положницама, потеће из сваког ока по 1 ластар. И на послетку ће и *из главе* (која се доле већ прилично развила) потећи неколико ластара. — Кад смо дакле добили све те ластаре, остаје нам да их при подбирању, одаберемо, правац им дамо, неке заломимо, а неке неповређене оставимо. Почнимо сад од доле, од главе. Ако је размак од земље до прозора повећи, да би 2 реда етажа могло стати, па да још под прозорима остане толико места колико би ластари до заламања могли израсти и сместити се, онда се опет са обе стране мора опет по 1 ластар исто онако као и прошле године оставити. Остале ластаре, који су избили из глава, ваља их са свим почупати. Оне ластаре,

Бр.
што
истер
за ову
врхом
оба ст
реду
горње
зоре,
блу и
на кој
залама

Ч
доле.
ће ује
орезују
на ета
над њу
дарове
сити. П
лозе ро
2 ока,
положи
дужину

што су на постојећим положницама истерали како доспу до горње етаже, за ову се морају привезати и одмах врхом и заломити. Сви се ластари на оба стабла заломе и уз зид косо по реду разместе и уз зид привезу. Најгорње ластаре, ако су премашили прозоре, остављају се по 2 на сваком стаблу и разведу се косо на ону страну на којој су им стабла, привезу се и не заламају се све до августа месеца (сл. 81.).

крајњим оком горе обрнутим. По средини на сваком кондиру се горњи део кондира са горњом лозом ореже, а доња се лоза родница опет ореже на 2 или 1 око; и сад се па и увек мора равнати по простору између прозора. На најгорњим деловима оба стабла све се лозе роднице, осим на сваком по 2 најгорње, орежу на прве кондире од 2 ока. А оне 2 лозе роднице које су у косом правцу а и паралелно разведене са сваке

Сл. 81.

Четврте године почиње резање од доле. Прво се орежу нове роднице које ће уједно и нове положнице да буду; орезују се на 4—5 очију а стављају на етажу, било под ону постојећу или над њу; то зависи од воље виноградарове и од места на коме ваља удезити. На већ постојећим положницама лозе роднице орежу се на кондире од 2 ока, а крајње лозе роднице на овим положницама разведу се положено у дужину и орежу се на 4—5 очију, са

стране орежу се на 4—5 очију и ставе на приправљене етаже у два реда као што то јасно видимо у слици... Ластари се и ове, као и свих осталих идућих година исто онако приређују и негују, као што и овом приликом, као и пре више пута напоменусмо.

Идућих година немамо ништа ново произвађати, него све ово у целости одржавати, поновљеним радом кондире измењивати и у колико треба по познатом начину положнице разводницама развађати,

У колико би овако удешана и однегована лоза могла од јаче зимске хладноће страдати, у толико се морамо старати, да је против сваке зиме осигурамо. Но пошто је не ћемо моћи осигурати од јаче хладноће односно смрзле загртањем, јер би се при том раду правилност поређаних и удешених лоза пореметила а чешће би се догађало, да би се том приликом много и некрхало, то их је онда најбоље сваке јесени против смрзле јако сламом обавити и увезати. Истина да је тај посао доста тегобан и теретан, али је уједно и врло благодаран, јер колико овако однеговани један, два, три па и више чокоћа врло леп и пријатан изглед дају кући, толико више, и што оваково чокоће и врло добро и много рађа, што ће сав тај труд годишње десетороструко да и наплати.

На исти начин, може се чокоће и пред нашим отвореним и затвореним

ходницима да негују; премда је овај начин више прикладнији за затворене ходнике него при отвореним. При отвореним ходницима може се лоза неговати по првом темеријском начину.

Ми овде наведосмо начин неговања без измењивања кратких и дужих кондира који споменуемо при Бронеровом начину, него просто да су сви кондири увек једнаки и сви увек али ради једне и исте цели остављени; но ништа нам не смета да покушамо и по овом начину лозу развити а покушати на њој остављати кондире измењивањем, једне за род а друге за лозу, а идуће године обратно, т. ј. оне што лане биле за род сад орезати за лозу, а што су за лозу били, оставити их за род. Кад само ухватимо принципи по коме треба рад да удешавамо, не ће нам бити тешко на ма поком начину и извести га.

(Наставиће се.)

Сточарство.

Шта ваља чинити, да краве не побацају.

Када се крава пре времена отели велимо, да је побацила, које се као каква болест сматрати може, те многи иету разним узроцима приписују. Често пута болест ова је епидемична на окужи не само стадо појединих власника већ и сву марву целога села и околине, тако да силна марва изгине.

Подобно се десило и у Француској год. 1886. где је по многим крајевима побацивање маха узело, да је министар привреде томе злу на пут стати морао, сазвав савет дао је истраживати узроке те заразе и средства против исте.

Стручњаци стављаху разне узроке побацивања и не могаше се сложити. Једни су тражили узрок тога зла, што многи сељак

јуницу своју рано под бика пушта, држећи да тиме марвинче кржљави, да се не може ваљано развити, те услед тога да није способно теле донети. Други су тврдили, да многи своју марву прехрањују т. ј. да ју одвећ хране и тиме марвинче брзо дебља, што плодности краве шкоди. Други су опет тој зарази приписивали мален број бикова а неки су доказивали, да је томе узрок снет, која често у храни долази.

Гордијеки чвор тих разних мњења и тврдња развезао је францески учењак Нокард, врли професор марвеног лекарства, који је учинио многе покушаје на великој поворци кржава, те је после једногодишњег испитивања дошао до закључка, да су сва напред споме-

нута миења и тврдње лажна. Он је нашао, да је одвећ рано принуштање под бика као и прекомерно хранење (гојење) на штету плодности али никако узрок побацању. Многе краве, које је хранио са травом у којој снети не беше, побацале су ипак, што је доказ, да снет, није узрок те болести а обратно краве, којима је снет давао, донеле су здраво теле, дакле то је јасни доказ, да снет није узрок побацању.

Професор Нокард парао (*obducirao*) је многе краве, које су побацале, пак је истраживањем пронашао у материци на њеној унутрашњој кожици прама јајштину малене ситне које се једва могу видети израсте, које код здравих крава нашао није. Крај ових ситних израста беше нека кисела течност, коју је заједно са реченим израстима мотрио и приметио, да ти израсти расту, доказавши да су израсти ситне животињице, које од те киселе течности живе и расту. Професор Нокард парао је и истраживао и телад, те је код телад, која су после телења још дисала нашао речене животињице и то у цреви, дочим у цреви од телад, која су мртва отељена тих животињица нашао није. Пронашав те мале животињице (паразите) закључио је, да су исте узроком побацања. Ти паразити су такођер узрок кијавице и смрти телета. Такођер приметио је Нокард, да су телад, која су после телидбе необично много бучала имала у цреви речене животињице, те иако су сасвим здрава изгледала, то су ипак брзо угинула.

Нокард је према својим истраживању

саставио правила на темељу којих се да здраво стадо крава сачувати од побацања а код оболеле краве опет средства за уништење заразе. Правила та су сасвим једноставна. Је ли стаја побацањем окужена, мора се ваљано очистити, патос опрати или орибати пак дуже времена бар једаред недељно са растоком модрице галице (40 грама на једну литру воде) заливати. Осим тога окужена крава мора се једаред недељно клистирати (убризгивати) са смесом, која се зготови од: 10 грама живе, 100 гр. жесте, 100 гр. глицерина све растопљено у 20 литара кишнице или дестилиране воде. Ова смеса за клистирање је отровна, чега ради добро је држати ју у стакленом посуду или у боцама, те пре употребе увек добро ваља промућкати. За један клистир довољно је 5—8 литара. Нокард даље препоручује и све здраве стеоне краве свако јутро помоћу сунђера са реченом смесом прати стражњицу околу рена и стегна, осим тога препоручује свако побачено легло и теле врућом водом опарити и законати или још боље на ватри сажећи.

Најбоља су средства прати побацању крава: свежи и здрав ваздух, чисте стаје (које се дају ваљано промахивати), добра и здрава храна а не трула и плеснива а крај свега благо поступање са марвинчетом увек и на сваком месту. Где се ваљано и по законима природе са кравама поступа, ту зацело ретки су случајеви побацања.

Фр. Х. Сремац.

ОДЛОМЦИ ИЗ ПРИРОДНИХ НАУКА који стоје у свези са пољопривредом.

Азот

(Nitrogenium. — N.)

Азот је једно ваздушасто тело, које нема ни мириса, ни укуса ни боје; атмосферски ваздух у себи има скоро $\frac{3}{4}$ азота. На који се начин може азот оделити из атмосферског ваздуха? — На овај врло лаки начин: ушпино воде у тањир, на воду ставимо и зрја да

плива; на ивер причалимо нешто фосфора и покримо овај пламен са обрнутом чашом. Фосфор овај што пламти потрошиће испод чаше сав кисик што се у оном ваздуху налази, и за кратко ће се време пламен угасити. Пошто је испод чаше онај кисик што се налазио нестао, односно спојио са фосфором, то ће на његово место спољњи ваздух притиском

својим за толико исто запремине воде утиснути, што ће се лако моћи и оком приметити, јер ће у чаши вода стојати у вишој површини него што стоји у тањиру. Кад би тај простор чаше, што је после горења водом испуњен, измерили, видели би, да би тај део чаше управо $\frac{1}{5}$ од запремине целе чаше износио. Пошто је под чашом нестало кисика, то долазимо до тог закључка, да под чашом нема више услова за живот ни једног органског (живо) тела — угуши га.

Може ко да запита, па за што нам је сад оно $\frac{4}{5}$ од тог загушљивог тела, у коме нити може што да горе, нити жив створ да живи? На ово питање природа и особине кисика ће саме да одговоре.

Помоћу дисања, ваздух кад доспе до плућа (белих дигерица) наших, само се онај кисик употреби, што се налази у њему, а азот, то загушљиво тело, издише се напоље. Азот је дакле на то у том случају да умери уплив кисика, који упливише на плућа наша.

Мали је број елемената (стихија) са којима се азот хемијски може да спаја, па и кад таково хемијско једињење и образује, тада се тешко и то само при повољним околностима одваја.

Од азота 74 дела са 24 дела (рачунајући сваки део оба састојка да су једне тежине) кисика са нешто мало воде образују тако звану азотну киселину. Азотна се киселина образује под извесним приликама и околностима и при трулењу — распадању оних органских тела, која садрже у себи азота. Она трошна и ситна земљишта која садрже у себи креча и магнезије, или калија и натрона, кисик и азот претварају у азотну киселину. Елекцитритет, пламен који букти у ваздуху који је напуњен са воденом паром, претвара га у амонијак. Азота се налази у животињским телима и у биљкама, у месоу, туткалу, сиру, у беланцету од јајета и у семењу махунастог биља; па и у длакама вуни, струњи, па и у кожи налази се доста азота.

Врло велику улогу игра азот при храњењу, родљивости па и давања боје разних биљака, као год што јако утиче и на развијање жила и лишћа код биљака.

Кисик.

(Oxygenium. — O)

И кисик је ваздушасто тело без куса, мириса и боје. Кисик најглавнији услов за дисање, он унапређује горење, и врло се радо спаја са другим елементима. У природи никад не постоји сам за себе а да није везан за друго које тело. Ако пак хоћемо да га чистог добијемо то га од таквих тела можемо вештачким путем одвојити. Напуњена боца са кисиком исто тако изгледа, као кад би напуњена била и са азотом, но кад би и боцу или под стаклено звоно у коме се налазе сам чист кисик ставили живу угарицу (усијан угљен) на мах би почела пламеном да гори. Кад би у боцу напуњену кисиком, утурили жељезну жицу о чији доњи крај учвртимо прижежену труд или сунђер, почео би пламеном горети па и сама жељезна жица, од себе бацао живе искре, којом би се приликом и врло велика топлота развијала. Кисик сам по себи не гори, али горење јако потпомаже.

Кад би под стаклено звоно, у коме се налази сам кисик, ставили какву малу животињицу нпр. птицу, миша итд. с почетка би врло лако дисао, као и у обичном ваздуху, али касније би се ојачало струјање крви у телу му, услед чега би наступила јака узбуђеност, грозничаво стање и после кратког времена услед прекомерног употребљавања животне снаге и рада престала би ова животињца да живи. Из тога јасно видимо, на што нам је управо разблажени кисик. Као год што се врло јако вино са водом меша да му се снага ублажи, тако исто природа је удесила икисик са азотом да га умери.

Ковачи за то употребљују своје мехове да више ваздуха на угаљ који гори принесу, ваздухом пак придолази и кисик и у колико више ваздуха утиче на угаљ у толико, више и кисика, који као што смо видели јако унапређује горење а уз то и много јачу топлоту. То је баш главни узрок да се пећи тако удешавају, да су увек изложене већој ваздушној промаји, због већег приступа ваздуха, јер ће у толико и више кисика дејствовати на ватру односно на гориво.

У ваздуху се налази врло много кисеика, и пошто се врло лако и брзо спаја са многим телима, то се тако рећи свуд и налази као : у води, у земљи, у ископинама (минералима) па и у органским телима. Сам по себи нема никаквог куска, али кад се споји са другим телима често причињава кискав кус. Кад вино, пиво, млеко изложимо на ваздух на њих слободно може да утиче, за кратко време, сва та тела ускену, а тога што се њима велика количина кисеика сјединила.

Кисеик није само главни услов да органско тело у животу одржи, него је он управо и услов и узрок свима органским телима кад престану живети, што се ова распадају, труну, угоревају, кену, вру, рђају. Удружен с влагом, дакле с водом, већина метала од њега рђају, што ништа друго није, него спајање кисеика са тим металом, или као што се иначе каже да та тела оксидирају.

До заораног ђубрета у земљишту протре кисеик, нађе га он, и у тој мери дејствује на њега, да временом ево протруне, угоре, и претвори се у земљу. На бачено семе у земљи у тој мери утиче, да му разбуди моћ клидавости и покрене га на нов живот.

Зелени делови биљски дању из себе издишу кисеик и пуштају га у атмосферски ваздух; ноћу пак на против удишу у себе кисеик. Човек непрестано дисајући и увлачећи у себе ваздух само кисеик употребљује, који се у унутрашњости тела са крви и са другим деловима спаја, услед чега подиже и подпомаже топлоту телесну која човечији живот одржава. У оном ваздуху, у коме слабо има кисеика, који обично рђавим, кужним ваздухом називамо, врло се рђаво и ми сами осећамо. Кад се кисеик у нашем телу са оним већ употребљеним материјама споји, сједини, образује угљену киселину, коју као такову издишемо из нашег тела. Одрастан човек за опетанак свој треба годишње од прилико 500 кгр. кисеика на живот свој да потроши.

Из овога се свега види, какву важну улогу игра кисеик у природи : он ствара али и руши, он одржава али и сатира, он оживљава али и убија. Без њега нема живота, али без њега би и мртво тело до века као мртво тело остало.

По „G. O.“

Е. Ш.

ЦВЕЊАРСТВО.

Луковасто, гомољасто и корењаство цвеће.

По Ј. Ц. Шмидту.

Orchideae.

Култивисање *орхидеа* није одвећ теретан посао, а занета је и врло благодаран. Могу се разне врете, тако да их љубитељ може имати по читаву збирку, неговати и у лонцима и у слободним лејама. Кад се негују у слободи, морају леје бити удешене где у хладу, под дрвећем или уз жбуње на влажном месту, али ипак да земља пропушта кроз себе влагу, да ова одлази од ње, а не да у себи задржава. За тај се посао мора леја за 60 см. дубоко ископати; сва се та земља напоље избаци и по дну ове ископане леје за 20 до 30 см. навуче се цица, па тек на ове наново се навуче добра земља, која се на следећи начин мора приправити. За

врету *aceras, epipactis, goodyera, gymnadenia, ophrys, orchis*, узима се једнака количина ледине, беле земље, земље од протрула лишћа и окречине, којој се смеси за *orchis* и *ophrys* додаје још и крупна песака; за друге врете узима се лединска земља, земља од протрула лишћа и песак, чему се још може додати и ситно грумење дрвена угља.

За култивирање у лонцима, узимају се лонци широки 10—15 см., који се по дну за 5 см. посу са ситним цицама или цигљичицама; по томе се слоју застре маховином или са тресетом, тада се одма на то удесе корењаци ове врете цвећа, у прво се заспу са јачом земљом од горње мешавине а за тим највиши слој може поднети и слабија

земља али мора бити порозна и пропустна. Кад су корењаци овим начином засађени и удешени, онда се горња површина лонца односно земље мора застрети са *sphaqnum* маховином и ставе се у подубље расаднике и то у повеће празне лонце; а још боље по дну расадника разасрти маховину и полити је и увек у влаги одржавати, да би се ту производно непрестано влажан ваздух. Лонци се ови јако морају чувати од сунчани светлостни зрака, да не би на њих непосредно падали — дакле у хладу их ваља држати. Кад потеряју па и за целе њихове вегетације потребују многу воду па и много ваздуха. Ноћу па и дању при облачном времену покривала са расадника се могу са свим скинути; но их јако треба заклањати од плахе кише. За време њихове периоде одмора, врло их слабо треба заливати, толико само, да им се корењаци са свим не просуше. Неке врсте као *bletia*, *goodyera*, разни *cypripedium*-и са изнимком *cyp. calceolus* морају се за време периоде одмора од сувишне влаге особито чувати.

Сл. 82.

Некоје врсте, и то поглавито *ophrys muscifera*, (*muhovnik* Š.) *orchis maculata* (*kukavičji vez*, *krstoruka*, *isusova ruka* Š.) (сл. 82.) и *latifo-*

lia па и друге могу се врло лако у лонцима па и у стакленицама неговати, које се расађују у добу од јануара до марта месеца и одржавају у умереној топлоти са таким поступком после расађивања на четир недеље већ можемо цвета добити.

Oxalis.

Гомољице од *оксалиса* (сл. 83.) засађују се од априла до маја месеца и то у лонце од 10—15 cm. широке, који се напуне са песковитом земљом која је већином постала од протрула листа а наравно да и овде мора бити по дну лонца један слој ситних цица. С почетка се врло умерено заливају, и мештају се у расаднице или на прозоре. Кад

Сл. 83.

потера лишће ваља их јаче поливати и са свим на слободу изложити. Преко зиме лонце треба склонити где им мразеви и смрзле не могу ништа нахудити и са свим их у сухоти одржати. Цветови свију врста овога цвећа само ће се тако расцветавати, ако буду потпуно изложени на сунчану светлост. Због њиховог лепог раста и особите елеганције примењује се ово цвеће за опасивање цветних леја, или се баш и оне расађују у мањим групама за себе; а могу се применити и за украс вештачки удешених стена.

Л и с т а к.

НОЋНА ЂУШКА.

Истинити догађај из сеоског живота.

(Наставак).

Стана премишља о ономе што је чула од Дарице те као ван себе дође на чесму, скиде суде, пропра их водом, и подметну под лулу да се лива.

Из тога заноса трже је глас хо! хе! ету ревка!

Стана погледа кроз прозорчић, који је у зиду прорезан и опази Васу где волове гони да их напоји. Крв јој појури јаче у жилама, румен јој удари у лице, а очи јој застадоше на Васи.

Суди се прелили водом и Бог те пита од кад, а она ни сад не зна, да их скинути треба. Замислила се, забленула, па ето ти, ни сама не зна куда и како.

Волови нагрнуше на валов, који је изван чесме, а Васа се наслонио на свој дугачки штап па гледи пут крета неће ли и Стана у овај мах ударити по воду па да јој све, баш све каже. Зна он, да је и она чула, да му је баба испросио девојку, али она мора знати — мишљаше Васа — и то, да ја ту девојку нећу не водем већ само њу, њу једну, или ни једну.

Волови се напихли па нагли преко врљике у оближњу башту. Васа прође с оне стране чесме да их потера кући, па нехатно погледа у чесму. Каколи се убезекну кад унутри смотри Стану. Колико ли је он њу изгледао, а она ту. У једном скоку хтеде да се код ње створи па да је притисне на своје груди и све, све да јој каже. Али чуда! нога па ни да се макне, срце му на једном задрхтао, а уста се ко чисто следила, па да би речи.

У тај мах окрете се Стана узме обраницу па кад смотри пред собом Васу лако цикну па застаде к'о уконана.

Дуго су се непомично гледали

Једва ће тек у неке Васа.

— А гле! ти ту па ми се и нејављаш?

— Да ви'ш нисам те ни вид'ла до сад, — прошанута Стана па диже обраницу да узме суде па да иде кући.

Васа јој се приближи.

— Куда ћеш? Зар ти мене мрзиш?

— Не мрзим.

— Па што бегаш?

— Журим се. Та ето гле касно је.

— Па оти'ћеш... А ко имам нешто да ти кажем.

— Па дед кажи убрже?

— Стано!... знаш... овај... али ти си увек тако на мене ердита па чисто не знам шта да мислим.

— Мисли шта оћеш, али се ја не ердим на тебе.

— То ти тако кажеш па што онда никад у мене не гледиш, већ све у оног,..... та знаш у оног... ето и јуче си до њега играла.

— Па што?

— Ко ништа, али твоје сестре оће да те даду за... овај... ја не кажем знаш, али чујем.

— Чула сам и ја.

— А шта?

— Па играо си у Стејановци као сапанџило поред Катице и дао си јој дар!

— То није истина осече се он.

— Ја не кажем свет каже.

— Баба јој је дао форингачу среће ради и то преко моје воље.

— А ти баш нећеш кобојаги.

— Нећу.

— Ко тако само пред-а-мног кажеш јел?

— Ја њу не водем.

— Па да коју? запита Стана, а своје лене заносљиве очи упрла у Васу па не трепће већ бојажљиво очекује одговор.

— То и хоћу да ти кажем.

— Е! а што баш мени?

— Па и тебе се тиче.

Стани заигра срце, али не рече баш ништа већ спусти очи.

— Стано!

— Чујем, рече, али не подиже очију.

— Ви'ш... овај... ја би вечито тако с тобом стајо.

Стана ћуташе.

— Ја неznam зашто, а ти си ми тако мила, тако драга, не знаш ти, — увек си ми пред очима, ал и јеси ти најлепша девојка у селу.

— Има и лепших, рече тек само онако да и она што каже, а израз јој лица показиваше, да јој годи разговор.

Васа очаран њеном лепотом, а узбуђен својом љубављу обгрли јој лабудов врат па

плашљиво прошапута: — ја те љубим... ја те водем... само тебе... да вечито... а ти?

Стана климну главом у знак да и она њега воле, па своју лепо главу наслони на његово раме...

(Наставиће се.)

После краће почивке изви се водоноша из његова загрљаја, зграби суде, па као лака срна побеже кући.

Васа стао па за њом гледи те ће једвице и он потерати волове кући.

Из администрације и уредништва „ДОМАЋЕГ ЛИСТА.“

 Јављамо пошт. нашој публици да је овим бројем завршено ово по године, с тога молимо све наше претплатнике који се само ове године са 1 ф. претплатише, *да нам и другу полу претплатне цене што скорим пошљу.* А тако исто молимо и оне наше старе претплатнике, који нам још нису ни један део овогодишње претплате послали, **да нам по пријему овог броја целу годишњу претплату у износу од 2 ф. пошљу**, да се без невоље не морамо и у дуг и у више посла око вођења рачуна уплетати. Ако међу тим старим нашим претплатницима има и таквих, који не би ради били да лист наш и на даље држе, то их врло лепо молимо *да нам до сад примљено бројеве натраг поврате*, на чему ћемо им веома благодарни бити. Јер нова и нова претплата сваки скоро дан стиже а

више потпуних овогодишњих бројева немамо, јер се нисмо надали оваковом овогодишњем одзиву, те га не смемо ни штампати у више примерака, него што нам се с прва краја претплатника пријавио. За то их поново молимо, да нам примљене бројеве пошљу, ако не желе и на даље да нам претплатници остану.

Ко се још жели на наш лист за ову годину претплатити молимо да нам се не шаље унапред новац, него нек нам се прво картом дописницом пријави, да би се желео претплатити па ако међутим узможемо комплетирати овогодишње бројеве, јавићемо му одма, може ли послати новац или не; у противном случају морали би му новац натраг послати. — Лањских потпуних бројева имамо још, па и преклањских још само неколико примерака, ко би се на ове желео претплатити, може их добити у свако доба по означеној цени 2 фор. свака година.

Ј. Ц. ШМИДТ ЕРФУРТ.

Препоручује свој велики избор

С Е М Е Н А

од поврћа, цвећа и економских биљака, разног дрвећа и шибља и од сваке врсте воћа **произведених биљака** сваке врсте, особито екзотична цвећа и **НОВИТЕТА** од разног поврћа.

Специјалне богато илустроване каталоге шаље сваком на захтевање бесплатно и франкирано.

J. C. SCHMIDT, Erfurt.